

Kampklar mot tobakksindustrien i april

Nyheter og reportasjer

– Jeg har gjort opp for meg og staten har på et vis gjort opp for seg via trygdesystemet. Men tobakksindustrien har ikke gjort opp for seg. Det er det saken min gjelder! Jeg er en liten brikke i et stort spill, men jeg er sikker på at jeg har en god sak.

Asgeir Storvand, uføretrygdet 60-åring med sekvele etter tre hjerneslag, saksøker tobakksindustrien ved familien Andresen for skadevirkninger etter tobakksrøyking siden 15-årsalderen.

Når retten settes i Oslo tinghus 9. april, vil den tidligere storøykeren stille i retten med fri rettshjelp, høyesterettsadvokat Finn Grøstad ved sin side og en rekke kjente jurister og medisinerer som sakkyndige (se ramme side 857).

Advokatene til familien Andresen vil møte grundig forberedt, med ubegrenset kapital i ryggen og med kvasse argumenter. For advokatene og saksøkte står det om mer enn å vinne søksmålet om 3 millioner kroner, det står om å gjøre det umulig for storøykere å utfordre tobakksindustrien i retts-salene.

Asgeir Storvand begrunner søksmålet mot familien Andresen med at Tiedemanns Tobakksfabrik har opptrådt uaktsomt, og at bedriften har et såkalt «ulovfestet, objektivt ansvar» for tobakksproduktene på markedet. Foto T. Sundar

Presedens

– Tobakksindustrien har råd til å bruke millioner av kroner på en retts sak, men de har ikke råd til å tape på grunn av presedensen en negativ dom vil skape, sier Storvand som ikke vil nøle med å anke saken dersom han taper i første runde. Han hevder at erstatningskravet på 3 millioner kroner er underordnet i forhold til tanken på fremtidige røykere.

– Hvis 10 000 personer lar være å begynne eller klarer å slutte på grunn av min historie, skal jeg være fornøyd. Det vil spare samfunnet for rundt regnet 250 millioner kroner og atskillig lidelse. Vi vet at 1,3 millioner er dagligrøykere og at én million av disse ønsker å slutte. Det må vi hjelpe dem til, sier den tidligere forskeren ved Norges idrettshøgskole.

Storvand er opptatt av å belegge argumentene sine med tall. Han viser til at røyking, overvekt og alkoholmisbruk står for 70 % av de totale sykehusutgiftene: – Dette er utgifter vi kan gjøre noe med. Derfor er det viktig for meg å kjøre denne saken.

Tre hjerneslag

Høsten 1994 er en morgenfrisk Storvand på vei til jobben i bil. Han forsøker å riste en irriterende nummenhet ut av høyre arm, og styrer bilen med venstre hånd mens sigaretten som vanlig henger mellom peke- og langfinger. Han fanger ikke opp kroppens signaler om at noe er galt, det travle livet fortsetter og nummenheten går tilbake.

En måned senere rammes han av sitt første hjerneslag. I november får han et nytt og langt mer alvorlig iskemisk slag og i desember kommer det tredje, også denne gangen med betydelig kraftutfall i høyresidens ekstremiteter. Han hadde dysfasi, hukommelsessvikt og nedsatt koordinasjonsevne. Først da han skjønnte at han kom til å dø med sigaretten i munnen, besluttet han resolutt å stumpe røyken for godt. Senere har han verken hatt drypp eller slag.

Han satte i gang et rehabiliteringsopplegg ved egen innsats og merket raskt at helsen ble radikalt forbedret, røykfri og treningsivrig som han var. I dag har han vedvarende motorisk sekvele i høyre arm og noe språkproblemer som han sier ikke hemmer ham.

Ansvar for egen helse?

– Hvordan ser du på argumenter om at røykerne må ta ansvar for egen helse og ikke skylde på industrien?

– Jeg har tenkt nøye gjennom dette og vil tredele ansvaret mellom meg selv, staten og industrien, sier Storvand. Jeg tar ansvaret for ødelagt helse, det er rimelig. Staten må ta ansvar for å ha unnlatt å gå ut med kjent informasjon om tobakkens skadevirkninger. Først da reklameforbudet mot tobakk kom i 1975, begynte informasjon å komme ut til folket, sier Storvand, før han plasserer den tredje skyldbiten på tobakksindustrien.

– Industrien må ta sin del av ansvaret for å ha spredd desinformasjon om tobakkens skadevirkninger mot bedre vitende og for villedende markedsføring. I 1960–80-årene satt industrien med oppsiktsvekkende forskningsresultater om skadevirkninger, men holdt informasjonen skjult, sier Storvand.

20 om dagen i 40 år

Som storøyker røykte han minst 20 sigaretter om dagen som han hadde gjort siden konfirmasjonsalderen i Tromsø.

– Den gang var det å røyke Gul mix nr. 2 et maskulint voksensymbol, og 70–80 % av alle mine jevnaldrende røykte, sier han. I 1970 gikk Storvand over til merket Pall Mall og tre år senere til Prince mild. Da han sluttet i 1995, hadde han vært storøyker i nesten 40 år.

Under sykehusoppholdene etter annet og tredje hjerneslag ble det, ifølge Storvands journal som Tidsskriftet har fått tilgang til, begge ganger konstatert venstresidige hemisfærefarkter. Ekodoppler av precerebrale arterier viste «høygradig stenose ved bifurkaturen av arteria carotis interna på venstre side, og økt gjennomstrømning i a. vertebralis på samme side».

Anamnesen frembrakte imidlertid ingen opplysninger om venøs eller tromboembolisk sykdom i familien. Organstatus og supplerende undersøkelser

Feilslått satsing

Storvand mener en viktig grunn for at kampen mot tobakk i Norge ble ødelagt var at det ikke var lett å skape forbilder når helsedirektør og storøyker

Torbjørn Mork drev offentlig reklame for røykingen og mange leger avfeide fakta om tobakkens skadevirkninger.

Spørsmål om hva han mener om Statens tobakksskaderåd, får Storvand til å sukke: – Tobakksskaderådet jobber altfor byråkratisk og er mest opptatt med møter. De gjør kanskje så godt de kan, men det nytter ikke. De bør i langt sterkere grad knytte til seg personlige geriljakrigere som har opplevd hva det vil si å ødelegge helsen sin på grunn av tobakk. Slik det er i dag er både Tobakksskaderådet og øvrige myndigheter altfor forsiktede. Jeg er tilhenger av flest mulig forbud mot tobakk, folk tåler ikke frihet på dette området, sier Asgeir Storvand.

– Nina Husom, Tidsskriftet
nina.husom@legeforeningen.no

viste moderat hypertensjon samt redusert lever-, nyre- og lungefunksjon. Storvand fikk senere tilbud om operativ behandling av den subtotale carotisstenosen, men valgte å takke nei.

Ledende indremedisinere er ikke i tvil om sammenhengen mellom røyking og slagsykdommer (side 858–9).

Viktig dom for fremtidige røykesaker

Mens Robert Lund saksøkte Tiedemanns Tobaksfabrik, har Asgeir Storvand valgt å holde familien Andresen personlig ansvarlig i sitt søksmål. – Vi ville være sikre på å treffe riktig, og at det senere ikke skulle bli brukt mot oss at vi hadde saksøkt feil selskap, sier høyesterettsadvokat Finn Grøstad.

Ifølge boken *Det store bedraget* (1) var det i 1998, samme år som Andresen-familien solgte Tiedemanns Tobaksfabrik til Skandinaviske Tobakkskompani (ST), kjent at bedriften ville bli saksøkt av Robert Lund og Asgeir Storvand. – ST var redd for å tape sakene og la inn en klausul i kontrakten om at de gamle eierne måtte dekke et eventuelt tap i rettsalen, skriver forfatterne og trekker den slutning at Andresen-familien må betale erstatning dersom bedriften taper i retten.

Opptrukt uaktsomt

Storvands sak kommer opp i Oslo tingrett 9. april og det er satt av tre uker til rettsforhandlingene. Asgeir Storvands sak ble i 1998 prøvd i laveste rettsinstans som er forliksrådet, men det ble ikke oppnådd enighet på noen punkter: Asgeir Storvand krevde penger, men fikk et klart og entydig nei fra Tiedemanns.

Høyesterettsadvokat Finn Grøstad leverte inn stevning på vegne av sin klient i oktober

1999. Det juridiske grunnlaget for erstatningskravet er foreløpig anslått til 3 millioner kroner: – Vi begrunner vårt krav med at Tiedemanns Tobaksfabrik har opptrådt uaktsomt, og at bedrifter som sender produkter ut på markedet har et såkalt «ulovfestet, objektivt ansvar», sier Grøstad.

Han mener det må stå for Asgeir Storvands egen regning hvorvidt motparten bevisst skal ha trenert saken i rettsapparatet.

– Dette er en stor og tung sak, hvor utfallet vil være prinsipielt viktig for kommende røykesaker, sier høyesterettsadvokaten. Han er forsiktig i ordbruken, og vil nødig si noe som likner på forhåndsprosederer for saken skal opp for domstolene.

Hemmelighold

Grøstad sier at han og klienten vil kjøre på mange av de samme punktene som i Lund-saken. Sakene har mange likhetstrekk, som for eksempel at saksøkerne begynte å røyke i 1950-årene, da helsefarene ikke var kjent. Begge ble også innvilget fri rettshjelp, Asgeir Storvand etter først å ha fått to avslag.

– Men det er også vesentlige forskjeller mellom sakene: Min klient er i live, han fikk en annen sykdom enn Robert Lund på grunn av sin røyking, og han klarte å stumpe røyken i 1995.

Da Lunds sak var oppe i Orkdal herredsrett høsten 2000, var det et viktig anliggende å få vite hva Petterøes nr. 3 inneholder. Lunds

advokat, Edmund Asbøll, ville også få avslørt om fabrikken har tilsatt stoffer som øker avhengigheten (1). På vårparten samme år bad Statens tobakksskaderåd om å få vite alt om tilsetningsstoffene i de enkelte tobakksproduktene som selges i Norge. Tobakksskaderådet fikk svar som Tiedemanns Tobaksfabrik inntil da hadde holdt hemmelig. Opplysningene ble brukt i rettsaken, men ble ikke offentliggjort. Begrunnelsen var forretningshemmeligheter (2).

Sakkyndige for Asgeir Storvand

– Per Morten Sandset, Ullevål universitetssykehus og Per Lund Johansen, professor emeritus er oppnevnt som medisinsk sakkyndige.

– Per Schioldborg, Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo er psykologisk sakkyndig. Han skal uttale seg om nikotinavhengighet, sammen med Erik Dybing, Nasjonalt folkehelseinstitutt.

– Karl Erik Lund, Statens institutt for rusmiddelforskning skal uttale seg om sosiologiske forhold, bl.a. om virkning av reklame.

– Tore Sanner, Det norske radiumhospital og Kjell Bjartveit, professor emeritus skal uttale seg om forsøk utført av tobakksindustrien.